

offer utlämnat till förövarnas agerande utan också en som kan ta makten över sitt eget liv och förändra förövarna.

Boken ger också en bild av betydelsen av hjälp, stöd och bistånd — utan omvärldens stöd både med kontakter och med pengar hade inte Tutu blivit den han är. Han gavs möjlighet att studera, fick erfarenheter av en annan värld med andra värderingar och lagar, kunde bygga upp ett kontaktnät och fick arbeta i andra länder. Nobels fredspris 1984 hade en stor betydelse för hur Tutu kunde verka och arbeta; inte ens en apartheidregim ville gärna ge sig på en fredspristagare!

Allen har lyckats med att både skildra ärkebiskopen och människan, de stora skeendena och det personliga livet. *Rättvisans rebell* är en bok som visar på trons kraft i handling. En rik litteraturhänvisning för den som vill gå djupare avslutar boken.

Per Svensson

Kimmo Kääriäinen och Eila Helander (red.): *The ministry to Finns abroad. 110 sid. Church Research Institute, Tampere 2007.*

Jag blev glad då jag ombads recensera en bok om den finska evangelisk-lutherska kyrkans utlandsverksamhet. Glad för att jag fått frågan, men framförallt för att en sådan bok betyder att en kyrka tar sin utlandsverksamhet på allvar genom att forska kring den och dessutom utge en rapport på engelska. Det betyder också att fler än jag, som haft utlandskyrkors speciella karaktär som specialintresse, kan dra slutsatser kring vad det innebär att vara utlandskyrka, oavsett vilken som är den sändande kyrkan. I mina tidigare studier har jag inte läst om den finska evangelisk-lutherska kyrkan, så både moderkyrkan och utlandskyrkans förhållanden var helt nya för mig.

Boken är en sammanställning av två forskningsrapporter. Den första delen behandlar flyttvågorna från Finland, och hur den evangelisk-lutherska kyrkan agerat kring dessa vågor och mottagarländerna. Den andra delen behandlar de utmaningar som den finska evangelisk-lutherska kyrkan möter under 2000-talet.

Efter att ha läst denna bok har jag lärt mig åtskilligt om Finlands migrationshistoria, inklusive en del uppseendeväckande saker. Visste ni t.ex. att finländarna i Kanada till stor del var utvandrade kommunister eller att Storbritanniens och Australiens krigsförklaring mot Finland under andra världskriget ledde till att den finska sjömansprästen i Australien internerades? Det har varit intressant och lärorikt att konstatera hur lika men ändå olika två grannländer kan vara.

Jag har i egna studier kunnat konstatera att de sändande kyrkorna kan ha mycket olika syn på utlandskyrkans verksamhet och mål. Den finska evangelisk-lutherska kyrkan intar en ståndpunkt som är ny för mig, nämligen att mottagarlandets lutherska kyrka bär huvudansvaret för utlandsfinländare. Så långt är allt gott och väl, men när den finska lutherska kyrkan som en konsekvens menar att mottagarländernas lutherska kyrkor ska anställa finstalande pastorer med egna medel känner jag mig lite tveksam. Uppenbarligen har denna ståndpunkt också orsakat en del missförstånd mellan den finska evangelisk-lutherska kyrkan och mottagarländernas lutherska kyrkor. Kanske är det talande att ett avsnitt i kapitlet om Sverige har fått titeln *Mother Sweden finally takes charge* och det är inte utan att man anar en viss belåtenhet när kapitlet avslutas med konstaterandet att alla församlingar i Svenska kyrkan måste inkludera det finskspråkiga arbetet i den obligatoriska församlingsinstruktionen. På ett flertal utländska orter har ett samarbete mellan den finska och svenska församlingen också orsakat problem, och så småningom upphört, framförallt på turistorter. Intressant är att denna grundhållning från moderkyrkan lett till att man i flera engelskspråkiga länder har tvåspråkiga pastorer, som är lokalt anställda och rekryterade, strävande mot att så småningom övergå helt till engelska som kyrkspråk. Det verkar också vara i engelskspråkiga länder, med stor immigration, som samarbetet med den mottagande lutherska kyrkan fungerat bäst. Där var finländarna bara en minoritet av många, som skulle samsas i ett eller flera lutherska samfund.

I den avslutande delen av boken finns en från början självständig rapport om de nya utmaningar som den finska evangelisk-lutherska kyrkan står inför i sitt utlandsarbete. Här görs en analys av fyra europeiska länder med stor finländsk population: Sverige, Tyskland, Holland och Belgien. Dessa kan i sin tur delas in i två grupper, de två förstnämnda har traditionell migration med lång historia av finskspråkigt kyrkligt arbete, medan de två sistnämnda har en kraftigt ökad migration de senaste 20 åren. Rapporten har bearbetats och förkortats, framförallt saknas underlag och referenser, som brukar finnas i vetenskapligt material. Detta gör det svårt för mig att ha kritiska synpunkter på den vetenskapliga metoden, och framförallt urvalet av länder, som för mig verkar väl snävt.

Trots att det är en tunn bok tog den förhållandevis lång tid att läsa. Det beror främst på de många språkliga felen i engelskan. Det är irriterande att behöva sitta med en penna och fylla i ord, eller ändra ordföljd, för att kunna förstå vad författaren vill ha sagt. En av anledningarna till den engelska utgåvan påstås vara att underlätta för de utlandsfinländare som glömt finskan, men då hade det behövts en ordentlig satsning på att

korrekturläsa engelskan! En orsak till att jag har lite svårt att förstå boken handlar troligen om att det som utanförstående är svårt att förstå skillnaden mellan den finska evangelisk-lutherska kyrkans utlandskyrka och sjömanskyrkan. Antingen beror det på att gränserna faktiskt är luddiga, eller så förklaras de inte tillräckligt tydligt.

Den avslutande delen av boken är egentligen den mest intressanta sett ur ett vetenskapligt perspektiv, t.ex. utifrån definitioner av utlandskyrka och arbetsmodeller. Tyvärr är rapporten så förkortad att det är svårt att dra några egentliga slutsatser. Här saknas det underlag som finns för rapporten. De enkäter som ligger till grund för forskningen om Sverige och Tyskland finns inte med, och det är då omöjligt att veta om författaren har rätt i sin slutsats att man delvis ställt fel frågor. Rapporten är snarare en (religions-)sociologisk rapport över den finska migrationen än en kyrkovetenskaplig, och det är kanske syftet? Ibland framförs direkta felaktigheter, som att det skulle vara en nyhet att tvåspråkiga väljer olika språk beroende på situation — detta är sedan länge välkänt inom lingvistik. Om man jämför med en svensk liknande undersökning, nämligen Bäckströms om Londonsvenskarna, står denna sig slätt ur ett vetenskapligt perspektiv. Tyvärr är samtliga originalrapporter på finska. Trots sina brister, så visar dock boken att många frågor om migration och religiositet är universella, och det är glädjande att kunna ha en studie från en annan luthersk kyrka att referera till. Den sammanfattande slutsatsen torde gälla för vilken västeuropeisk moderkyrka som helst!

Sofija Pedersen Videke

Mattias Martinson: *Postkristen teologi. Experiment och tydningsförsök*. 275 sid. *Logos•Pathos Nr 7, Göteborg 2007*.

Postkristen teologi är en viktig bok; den går i närkamp, utmanar och brottas med frågan om teologins uppgift i Sverige. Mattias Martinson väjer inte för svåra och kontroversiella ämnen. Resultatet är brännande angeläget: Finns det plats för teologi i ett sekulariserat och avkristnat Sverige? Hur kan teologiskt tänkande utan lojalitetsband till kristen tro och kyrka se ut? Hur får vi adekvata intellektuella förhållningssätt till dagens teologiska problemsituationer?

De 275 sidor Martinson ägnar åt att reflektera över teologi och gudstro i vår tid är tjustigt paketerade i ett stilrent vitt omslag som närmast för tankarna till design à la Apple. Skriftserien *Logos•Pathos* ger ut böcker i skärningspunkten mellan filosofi och teologi. *Postkristen teologi* är inget undantag. Författaren rör

sig hemtamt bland tänkare som Gianni Vattimo, Rudolph Binion, René Girard och Slavoj Žižek och det är i mötet mellan Martinsons frågor och dessa tänkare som boken är som allra bäst.

Författaren drivs av en frustration över det tomrum som uppstår när diskussioner kring religiösa tolkningar och livsåskådningsfrågor förlorar sin offentliga arena. Om vi vänder blicken mot andra områden som barnuppfostran, näringslära eller klimathot, agerar många människor mot bakgrund av konkreta forskningsdebatter. Dessa når ut till allmänheten genom media, politik och juridik och bidrar därigenom till att fatta kloka beslut. Martinson menar att idealet vore att teologin spelade en liknande roll när det gäller livsåskådningsfrågor, men att religion istället har privatiserats.

Postkristen teologi bygger vidare på den ofta infekterade debatt som ägt rum på flera svenska universitet och som sökt skilja mellan teologi och religionsvetenskap. Istället för att falla in i en schablonartad uppfattning om religionsvetenskap som objektiv och vetenskaplig och teologi som normativ och kyrklig hävdar Martinson att också religionsvetenskap präglas av kristna kategorier och koloniala paradigmer. Religionsvetenskapen når därför inte upp till sina egna högt ställda ideal. Det grundläggande problemet handlar inte om vetenskaplighet, utan om att både teologi och religionsvetenskap är alldeles för kristendomscentrerade, anser Martinson. Själv vill han se en teologi vars kristna identitet är kraftigt «förtunnad», men som samtidigt förmår verka normativt och konstruktivt. Martinsons vision är en «gränsöverskridande och subversiv experimentell teologi», frigjord från kristendomsfixering och modernistisk vetenskapssyn. Resultatet är en — delvis avsiktligt — otydligt definierad teologi, en teologi som ska «representera hela den andliga och intellektuella situationen». Teologi ska ägna sig åt akademisk reflektion över tillvarons mysterier och människors sätt att förhålla sig till livet. Med hänvisning till att kristendomen förlorat sin förmåga att övertyga och vägleda nutida sökande ska denna akademiska reflektion vara tillgänglig även utanför kristna kultursfärer.

Frågan som nu infinner sig — och som Martinson inte ger ett tydligt svar på — är vilket som är teologins objekt? Uppfattningen att det är den kristna traditionens texter avfärdas tydligt; inte heller tanken på Gud eller föreställningar om Gud som teologins objekt tycks få stöd hos författaren. Jag uppfattar det som att Martinson ser *livsåskådningsfrågor* som teologins objekt och att teologins uppgift följdriktigt är en akademisk reflektion över dessa frågor. Samtidigt finns det en viss ambivalens hos författaren: kristendom spelar en mer central roll än övriga livsåskådningar, åtminstone i en postkristen kultur. Detta tydliggörs när